

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑สรุปผลการวิจัย

พระพุทธเจ้าพระองค์มิใช่เป็นศาสดาพยากรณ์เหมือนที่มีในศาสนาอื่น แต่หลังจากตรัสรู้แล้วพระพุทธองค์จึงวางหลักการใหญ่เพื่อศาสนาของพระองค์ คือ พระธรรมและพระวินัย ๒ หลักการใหญ่นี้ พระวินัยเกิดขึ้นมาทีหลังเป็นกฎเกณฑ์หลักปฏิบัติเรียกว่า พระวินัยบัญญัติ หรือมุลบัญญัติและมีอนุบัญญัติมุลบัญญัติ เป็นบทบัญญัติเดิมที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นแม่บทในคราวแรก ยังไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมและอนุบัญญัติ เป็นสิกขาบทที่ทรงบัญญัติเพิ่มเติมหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงสิกขาบทแรกให้เหมาะสมรัดกุมยิ่งขึ้นมี ๒ ลักษณะ

- ๑) บัญญัติเพิ่มให้เคร่งครัดขึ้นอีก เรียกว่า ทฬททีกรณะ แปลว่า ทำให้มันเข้า
- ๒) บัญญัติเพิ่มให้ผ่อนลงมา คือ ลดหย่อนลงหรือยกเว้นไม่ให้เคร่งเกินไปเรียก สิลิกกรณะ แปลว่า ทำให้ผ่อนลง*

๕.๑.๑ อาบัติสังฆาติเสสของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่าอาบัติสังฆาติเสสของภิกษุสงฆ์มีทั้งหมด ๑๓ สิกขาบท สำหรับให้ภิกษุถือปฏิบัติ เป็นอาบัติประเภทระดับกลางสามารถแก้ไขได้ เมื่อภิกษุล่วงละเมิดแล้วต้องอาศัยสงฆ์ในการอยู่กรรมหรืออยู่ปริวาสเรียกสามัญว่า อยู่กรรมตามขั้นตอนของพระวินัยบัญญัติเป็นลำดับไป อาบัติสังฆาติเสสทั้ง ๑๓ สิกขาบท ผลการวิจัยพบว่า มีการปรับอาบัติตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติพระวินัย ๒ ประการ คือ

- ๑) เมื่อภิกษุล่วงละเมิดตั้งแต่ข้อที่ ๑-๙ ต้องอาบัติสังฆาติเสสทันที
- ๒) เมื่อภิกษุล่วงละเมิดตั้งแต่ข้อที่ ๑๐-๑๓ ต้องอาบัติสังฆาติเสส เมื่อหลังหมู่สงฆ์ได้สวดสมณสาครบ ๓ ครั้ง เป็นการประกาศห้ามด้วยอาณัติสงฆ์จะยอมรับหรือไม่ยอมรับก็ตาม หลังประกาศจบจึงต้องอาบัติสังฆาติเสส พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า

“ท่านทั้งหลายธรรม คือ สังฆาติเสส ๑๓ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว คือ ๙ สิกขาบทแรกต้องอาบัติในขณะล่วงละเมิดทีเดียว ๔ สิกขาบทหลังต้องอาบัติเมื่อสวดสมณสาครบ ๓ ครั้ง ภิกษุต้องอาบัติข้อใดข้อหนึ่งแล้ว รู้อยู่แต่ปกปิดไว้สิ้นจำนวนวันเท่าใด ภิกษุนั้นพึงอยู่ปริวาสด้วยความไม่ปรารถนาสิ้นวันเท่านั้น ภิกษุอยู่ปริวาสแล้วต้องประพฤติวัตร เพื่อมานัตสำหรับภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ๖ ราตรี ภิกษุผู้ประพฤติมานัตแล้วถูกสงฆ์เรียกเข้าหมู่ในสีมามีภิกษุสงฆ์ ๒๐ รูป ถ้าภิกษุสงฆ์ ๒๐ รูปขาดไปแม้เพียง ๑ รูป เรียกภิกษุนั้นเข้าหมู่ ภิกษุนั้นไม่เป็นอันสงฆ์เรียกเข้าหมู่ และภิกษุเหล่านั้นควรถูกตำหนิ นี่เป็นการทำที่สมควรในกรรมนั้น”^๒

อาบัติสังฆาติเสสทั้ง ๑๓ สิกขาบทเมื่อกกล่าวโดยลำดับหัวข้อจะเห็นถึงความหมายที่เมื่อภิกษุล่วงละเมิดแล้วย่อมส่งผลถึงเสียหายที่มีทั้งกว้างแคบแตกต่างกัน ดังนี้

*คณะอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๑, หนังสือธรรมวินัย วิชาวินัยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓, (หลักสูตรพระปริยัติธรรม, แผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น, ๒๕๒๔), หน้า ๒-๓.

^๒วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๔๔๒/๔๗๑.

๑) ห้ามทำน้ำอสุจิให้เคลื่อนโดยเจตนา^๓ ภิคุจงใจทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน เป็นสังฆาติเสสสิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้^๔

๒) ห้ามจับต้องกายหญิง หมายถึง ภิกษุยินดีการที่สตรีลูบคลำจับต้องร่างกาย ต้องอาบัติสังฆาติเสส^๕

๓) ห้ามพุดเกี่ยวหญิง หมายความว่าถึงภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน พุดเกี่ยวมาตุคามด้วยวาจาชั่วหยาบ พาดพิงเมถุน เหมือนชายหนุ่มพุดเกี่ยวหญิงสาว เป็นสังฆาติเสส^๖

๔) ห้ามพุดล่อให้หญิงบำเรอตนด้วยกาม หมายถึง ภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน กล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้ามาตุคาม ด้วยคำที่พาดพิงเมถุนว่า “น้องหญิงหญิงใดบำเรอผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเช่นเราด้วยธรรมนั้นการบำเรอนี้ของหญิง นั้นเป็นการบำเรอชั้นยอด” เป็นสังฆาติเสส^๗

๕) ห้ามชักส่อชายหญิงเป็นผัวเมียกัน

๖) ห้ามทำกุฎิด้วยการขอ

๗) ห้ามสร้างใหญ่โดยสงฆ์ไม่ได้กำหนดที่

๘) ห้ามโจทก์อาบัติปาราชิกไม่มีมูล

๙) ห้ามอ้างเลศโจทก์อาบัติ

๑๐) ห้ามทำสงฆ์ให้แตกกัน

๑๑) ห้ามสนับสนุนผู้พากเพียรเพื่อทำสงฆ์ให้แตกกัน

๑๒) ห้ามเป็นคนว่ายากสอนยาก

๑๓) ห้ามประทุษร้ายตระกูล

ประทุษร้ายตระกูล คือ การประจบคฤหัสถ์ สงฆ์ไล่เสียจากวัด กลับว่าติเตียนสงฆ์ ภิคุอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์สวดกรรมเพื่อจะให้ละข้อที่ประพฤตินั้นถ้าไม่ละ^๘ เป็นสังฆาติเสส^๙

อาบัติสังฆาติเสสทั้ง ๑๓ สิกขาบทนี้ ตั้งแต่ข้อที่ ๑-๙ ส่งผลความเสียหายในวงแคบเฉพาะบุคคล ส่วนอาบัติสังฆาติเสสตั้งแต่สิกขาบทข้อที่ ๑๐-๑๓ ส่งผลเสียหายในระดับกว้าง เช่น การทำลายสงฆ์ให้แตกจากกันหรือแม้กระทั่งการสนับสนุนพากเพียรเป็นต้น ในแต่ละข้อแม้จะแตกต่างกัน แต่เมื่อภิกษุล่วงละเมิดแล้วต้องอยู่ปริวาสกรรมเหมือนกันหมด ไม่ว่าจะละเมิดข้อใดข้อหนึ่งก็ตาม ด้วย

^๓ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๓๔-๒๓๕/๒๕๐-๒๕๑.

^๔วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๓๕/๒๕๑.

^๕ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๒/๓๙๘-๓๙๙/๕๑๐-๕๑๑.

^๖วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๘๔/๓๑๖.

^๗วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๙๑/๓๓๐.

^๘คณาจารย์โรงพิมพ์เลียงเชียง, นวโกวาท ฉบับมาตรฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : เลียงเชียง, ๒๕๓๕), หน้า ๖.

^๙พระพรหมมุนี (จันทพรหมคุตโต ป.ธ. ๙), ภิกขุปาฏิโมกข์ บาลี-แปล, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓.

อาศัยการปฏิบัติไปตามขั้นตอนตามพระวินัยบัญญัติ และครุภาตินี้ต้องอาศัยสงฆ์ในการทำกรรม สงฆ์เท่านั้นให้ปริวาส ชักเข้าหาอาบัติเดิม ให้มานัตและเรียกเข้าหมู่ คณะก็ทำไม่ได้ ภิกษุรูปเดียวก็ทำไม่ได้ ฉะนั้นจึงตรัสว่า เป็นสังฆาติเสสที่ต้องอาศัยสงฆ์ในเบื้องต้น และกรรมที่เหลือจึงจะพ้นได้

๕.๑.๒ อาบัติสังฆาติเสสของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาวางหลักเกณฑ์ไว้สำหรับภิกษุในการประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่ภิกษุ โดยทรงบัญญัติสิกขาบทสังฆาติเสสฝ่ายภิกษุมากกว่าฝ่ายภิกษุสงฆ์เพิ่มไปอีก ๔ สิกขาบท เมื่อรวมทั้งหมดมี ๑๗ สิกขาบท และผลแห่งความเสียหายคล้ายกันกับสิกขาบทของพระภิกษุสงฆ์มีทั้งเสียหายในวงกว้าง และวงแคบ คือ

๑) เมื่อภิกษุณิล่วงละเมิดตั้งแต่สิกขาบทข้อที่ ๑-๖ และสิกขาบทข้อที่ ๑๑-๑๓ ต้องอาบัติสังฆาติเสสทันที

๒) เมื่อภิกษุณิล่วงละเมิดสิกขาบทตั้งแต่สิกขาบทข้อที่ ๗-๑๐ และสิกขาบทข้อที่ ๑๔-๑๗ ต้องอาบัติเมื่อสวดสมณุภาสน์ครบ ๓ จบ แม้จำนวนและลำดับสิกขาบทภิกษุกับภิกษุณีจะไม่ตรงกันก็ตาม เมื่อละเมิดแล้วอาบัติสังฆาติเสส แต่แตกต่างกันในเรื่องวิธีการกฎเกณฑ์ออกจากอาบัติฝ่ายภิกษุต้องเข้าปริวาสกรรม ๓ ราตรี หรือตามหมู่สงฆ์กำหนด และรักษาราตรีอีก ๖ ราตรีเป็นอย่างน้อย จึงขออภัย ส่วนภิกษุณีไม่ต้องอยู่ปริวาสกรรม แต่ต้องประพฤติปักษมานัต ๑๕ ราตรี แล้วจึงขออภัยกับภิกษุณีสงฆ์ ๒๐ รูปขึ้นไป อาบัติสังฆาติเสสของภิกษุทั้ง ๑๗ สิกขาบท คือ

๑) ห้ามการก่อคดีพิพาท

๒) ห้ามการบวชให้สตรีผู้เป็นโจร

๓) ห้ามการเข้าละแวกหมู่บ้านตามลำพังเป็นต้น

๔) ห้ามการเรียกภิกษุณีที่ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมเข้าหมู่

๕) ห้ามการรับโภชนะจากมือชายผู้กำหนด

๖) ห้ามการส่งเสริมภิกษุณีให้รับโภชนะจากมือชายผู้กำหนด

๗) ห้ามการบอกคืนพระรัตนตรัย

๘) ห้ามภิกษุณีโกรธเพราะถูกตัดสินให้แพคดีในอธิกรณ์

๙) ห้ามภิกษุณีมีความประพฤติเลวทราม

๑๐) ห้ามยุยงส่งเสริมให้ภิกษุณีประพฤติเลวทราม^{๑๑}เป็นสาธารณบัญญัติใช้เฉพาะภิกษุณีสงฆ์เท่านั้น ส่วนตั้งแต่สิกขาบทข้อที่ ๑๑-๑๗ เป็นสาธารณบัญญัติใช้ร่วมกัน

๑๑) ห้ามภิกษุณีชักส่อ

๑๒) ห้ามภิกษุณีขัดเคืองมีโทษข้อที่ ๑

๑๓) ห้ามภิกษุณีขัดเคืองมีโทษ ข้อที่ ๒

๑๔) ห้ามการทำสงฆ์ให้แตกกัน

๑๕) ห้ามภิกษุณีผู้ประพฤติตามกล่าวสนับสนุนภิกษุผู้ทำลายสงฆ์

๑๖) ห้ามภิกษุณีเป็นคนว่ายาก

^{๑๑}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๗๓๒/๗๔.

๑๗) ห้ามภิกษุณีผู้ประทุษร้ายตระกูล^{๑๑}

สิกขาบทสังฆาติเสสทั้ง ๑๗ สิกขาบทนี้เป็นพุทธบัญญัติที่ภิกษุณีต้องปฏิบัติ ในพระไตรปิฎกได้กล่าวเป็นบทสรุปว่า

แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคือสังฆาติเสส ๑๗ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้วคือ ๙ สิกขาบทแรก ต้องอาบัติในขณะที่ล่วงละเมิดทีเดียว ๘ สิกขาบทหลังต้องอาบัติเมื่อสวดสมณุสาสน์ครบ ๓ ครั้ง ภิกษุณีต้องอาบัติข้อใดข้อหนึ่งแล้วต้องประพฤติกุศลมานัตในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ภิกษุณีผู้ประพฤติกุศลมานัตแล้วถูกสงฆ์เรียกเข้าหมู่ในสีมาที่มีภิกษุณีสงฆ์ ๒๐ รูป ถ้าภิกษุณีสงฆ์มีคณะ ๒๐ รูปขาดไปแม้เพียง ๑ รูป เรียกภิกษุณีนั้นเข้าหมู่ ภิกษุณีนั้นไม่เป็นอันสงฆ์เรียกเข้าหมู่ และภิกษุณีเหล่านั้นควรถูกตำหนิ นี่เป็นการทำที่สมควรในกรรมนั้น^{๑๒}

๕.๑.๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบอาบัติสังฆาติเสสของภิกษุสงฆ์กับภิกษุณีสงฆ์

๑) ด้านโครงสร้างอาบัติสังฆาติเสสของภิกษุกับภิกษุณีมีโครงสร้างเหมือนกัน คือ ใช้ร่วมกันกับใช้แยกเฉพาะ เนื่องจากความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิง จึงบัญญัติให้เหมาะสมแต่ภิกษุหรือภิกษุณีถ้าหากละเมิดข้อใดข้อหนึ่ง ไม่ว่าจะข้อที่แยกใช้เฉพาะหรือข้อที่ใช้ร่วมกัน ผลคือต้องอาบัติสังฆาติเสสเช่นเดียวกันแม้จำนวนสิกขาบทไม่เท่ากันก็ตาม

๒) ด้านลักษณะเจตนารมณ์การบัญญัติอาบัติสังฆาติเสสมี ๒ ลักษณะ คือ หากละเมิดแล้วต้องสังฆาติเสสทันที กับต้องสวดประกาศครบ ๓ ครั้งก่อน ส่วนภิกษุณีแม้จำนวนสิกขาบทจะมากกว่า แต่ผลโดยรวมมีทั้งเสียหายในระดับที่กว้างแคบคล้ายกันทั้งโดยรวมกับโดยตัวบุคคล

๓) ด้านสังคมบ้านเมือง มีส่วนทำให้พระพุทธรองค์จำต้องบัญญัติสิกขาบทอาบัติสังฆาติเสสด้วยเนื่องจากมีเรื่องเสียหายเกิดขึ้นชาวบ้านติเตียนนักบวช จึงมีการประชุมสงฆ์และทรงบัญญัติสิกขาบทอาบัติสังฆาติเสส เหตุผลทางสังคมจึงมีส่วนทำให้มีการบัญญัติสิกขาบทอาบัติสังฆาติเสสของนักบวช ทั้งภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ด้วย

๔) ด้านกายภาพเป็นส่วนหนึ่งในการบัญญัติสิกขาบท เพื่อความเหมาะสมกับเพศนักบวช ทั้งภิกษุและภิกษุณี กายภาพย่อมมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ หากจิตมีความกำหนดอารมณ์ย่อมเปลี่ยนแปลง เช่น มีกำหนดทั้ง ๒ ฝ่าย สามารถพัฒนานำไปสู่ความต้องการทางเพศได้ด้วย ทั้งภิกษุและภิกษุณีหากละเมิดล่วงเกินซึ่งกันและกันแม้เพียงสัมผัสจับต้องกายต้องอาบัติสังฆาติเสส สิกขาบทที่ ๒ ฝ่ายภิกษุ และในส่วนภิกษุณีสิกขาบทที่ ๕ ห้ามรับโภชนะจากมือชายผู้มีความกำหนด หากตนมีกำหนดด้วยทำให้เกิดการกระตุ้นความอยากหรือความต้องการทางเพศได้ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เช่น อารมณ์ภายในหงุดหงิด ปวดหัวแม้กระทั่งความคิดนำไปสู่ความต้องการอาบัติสังฆาติเสสได้ ทั้งภิกษุและภิกษุณีหากละเมิดต่อข้อบัญญัติกายใจย่อมไม่บริสุทธิ์และต้องอาศัยหมู่สงฆ์เพื่อออกจากอาบัติเช่นกันตั้งแต่ต้นจนตลอด

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

^{๑๑}ดูรายละเอียดเพิ่มในวิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๒๙๙-๔๓๖/๔๖๖-๔๖๗.

^{๑๒}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๗๓๒/๗๔.

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของภิกษุกับภิกษุณี ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษากรณีสังฆาติเสส มีคุณสมบัติซึ่งทำให้เข้าใจการสำรวจรวมทั้งภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ พร้อมทั้งเข้าใจในการวางตัวระหว่างนักบวชกับคฤหัสถ์ที่เป็นสตรีได้อย่างเหมาะสม

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะงานวิจัยนี้

งานวิจัยนี้มีการแบ่งประเด็นในการวิจัยเป็น ๓ อย่าง คือ (๑) เกี่ยวกับอาบัติสังฆาติเสส ของฝ่ายภิกษุ(๒) เกี่ยวกับอาบัติสังฆาติเสสของฝ่ายภิกษุณีและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการบัญญัติ ลักษณะ (๓) วิเคราะห์เปรียบเทียบอาบัติสังฆาติเสสของภิกษุกับภิกษุณี และการทำสังฆกรรมของ สงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่ายนั้นตามพุทธบัญญัติให้ความสำคัญเท่ากันเพื่อประโยชน์ ๑๐ ประการดังกล่าวข้างต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะการทำวิจัยต่อไป

- ๑) ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบอาบัติสังฆาติเสสกับการเสพเมถุนธรรม
- ๒) ควรทำการวิจัยสังฆาติเสสกับการลดทอนในพระพุทธศาสนา
- ๓) ควรศึกษาการสละออกจากอาบัติสังฆาติเสสกับการบรรลุนิพพานในพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. อรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรคู่มือการเรียนการสอนศาสนศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒,

กรุงเทพฯ : การศาสนา, ๒๕๔๓.

คณะอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๑, **หนังสือธรรมวินัย วิชาวินัยชั้น**

มัธยมศึกษาปีที่ ๓, หลักสูตรพระปริยัติธรรม, แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษา

ตอนต้น, ๒๕๒๔.

คณาจารย์โรงพิมพ์เลียงเชียง, **นวโกวาท ฉบับมาตรฐาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : เลียงเชียง,

๒๕๓๕.

คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, **อุปกรณ์วินัยมุข เล่ม ๑**, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราช

วิทยาลัย, ๒๕๔๐.

บุญสืบ อินสาร, **พจนานุกรมบาล-ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง,

๒๕๕๕.

ประสาร ทองศักดิ์, **กฎหมายมหาชนตามแนวพุทธศาสตร์**, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย,

๒๕๔๐.

ภัทรพร สิริกาญจน, “ขบวนการทางศาสนากับปัญหาสังคมปัจจุบัน” ในความรู้พื้นฐานทาง

ศาสนา พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, การจัดระเบียบสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา, อ้างจาก

หนังสือ พระพุทธศาสนากับการฟื้นตัวจากวิกฤติการณ์โลก, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ :

เซ็นจูรี่, ๒๕๕๓.

พระพุทธโฆสมหาเถร รจนา, วิสุทธิมรรค สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร แปลและเรียบ

เรียง), พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพฯ : ธนาเพรส, ๒๕๕๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์

ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

_____. (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖,

กรุงเทพฯ : เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์, ๒๕๕๑.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๔๑, กรุงเทพฯ : เพ็ทแอนด์

โฮม, ๒๕๕๘.

_____. (ป.อ. ปยุตฺโต), กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก, กรุงเทพฯ : ทำทรา

กนก, ๒๕๕๔.

พระเทพเวที, (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, กรุงเทพฯ : มหาจุฬา

ลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๒.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพฯ

: คณะศรัทธาร่วมกันจัดพิมพ์เป็นธรรมทานด้วยระบบคอมพิวเตอร์, ๒๕๔๖.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต), รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ :

เอติสันเพรสโปรดักส์, ๓๕๔๓.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมนุสชีวิต, ฉบับเดิม และฉบับปรับปรุง-เพิ่มเติม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗,

กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๓.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่อสันติภาพ, ของยูเนสโก ณ กรุงปารีส, ๒๐ ธันวาคม

พ.ศ. ๒๕๓๗.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต), แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : ธรรมสาร,

๒๕๔๔.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต), แก่นพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๔.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต), ชาวพุทธต้องตื่น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๓.

พระราชปริยัติ (สฤชดีสิริโร), กระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาตามหลักอภิรณสมถะ,

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระพรหมมุนี (จันทพรหมคุณฺโต ป.ธ. ๙), ภิกขุปาฏิโมกข์ บาลี-แปล, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, มหามกุฏราช

วิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระราชพรหมยาน (วีระถาวโรมหาเถร หรือ หลวงพ่อฤๅษีฯ) **บันทึก...เรื่อง ศิลของพระ รวบรวมและ**
เรียบเรียงโดย ท่านจิตโต, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพฯ : วชิรินทร์สาส์นรัชดา, ๒๕๕๓.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตถาโณ), **เรียบเรียง, พระพุทธศาสนาปริทรรศน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒,
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙,ราชบัณฑิต), **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด**
ศัพท์วิเคราะห์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : เลียงเชียง, ๒๕๕๐.

พระอุตรคณาธิการ, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย** กรุงเทพฯ : การศาสนา, ๒๕๐๗.

พุทธทาสภิกขุ, **ตามรอยพระอรหันต์**, กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๓๙.

_____ **การบำรุงพระพุทธศาสนา**, นนทบุรี : ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา, ม.ป.ป.

พระครูศรีปัญญาณีนี (อ่อน), **คัมภีร์มงคลที่ป็นแปลเล่มเดียวจบโดยพิสดาร**, กรุงเทพฯ : เลียงเชียง,
๒๕๐๖.

_____ **คัมภีร์มงคลที่ป็นแปล**, เนื่องในงานอายุวัฒนมงคล ๘๘ ปี ๒๑ กันยายน ๒๕๕๔ พระ
ธรรมมัจฉาจารย์ วิ. (ทอง สิริมฺโกล), นนทบุรี : ทวีพิมพ์ดี, ม.ป.ป.

พระพานิช ญาณชีโว, **ไตรภูมิพระร่วงฉบับย่อความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ตรงหัว,
๒๕๔๐.

พระมหาบุญเลิศ ฐานทินโน และคณะ, **อริยวินัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, กรุงเทพฯ : ศิลป์สยามบรรจภัณฑ์
และการพิมพ์, ๒๕๕๒.

พระมหาฉลาด ปริญญาโณป.ธ. ๙, **คู่มือ นวโกวาท ฉบับประชาชน**, พิมพ์เผยแพร่ทั่วประเทศไทย,
กรุงเทพฯ : เลียงเชียง, ๒๕๓๐.

พระอาจารย์จันทา ถาวโร, **พระวินัย ๒๒๗ เทศน์ภาคปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรุงเทพฯ : ศิลป์สยาม
บรรจภัณฑ์และการพิมพ์, ๒๕๕๒.

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว), **พระแท้**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์,
๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๙, กรุงเทพฯ :
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____ **วินัยมุข เล่ม ๓**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๔, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

_____ **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **บรมพรบรมธรรม**, นครปฐม : หอ
พระไตรปิฎก, ม.ป.ป.

_____ **หลักพระพุทธศาสนา**, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สมเด็จพระวันรัตน์ (แดง สีลวฑฺฒนมหาเถร), **ศิลปะของพระและสมณวิสัย**, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย. ม.ป.ป.

สมบุรณ์ ตาสนธิ, **กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า**, นนทบุรี : ธิงค์ บียอนด์บุ๊คส์, ๒๕๕๔.

(๒) **วิทยานิพนธ์ :**

- นายตรีรัตน์ ปิ่นประยงค์ ศึกษาเรื่อง “การศึกษาบทบาทของอุบาสก อุบาสิกา ในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี การบำรุงพระพุทธศาสนาของผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สายธุรกิจระบบขนส่ง” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙**
- นางสาวสุนทรี สุริยะรังสี ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกาผู้ได้รับเอตทัคคะ” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔**
- นางวนิดา ฉายาบุตร ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวិเคราะห์บทบาทของพระนางสามาวดีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.**
- พระธีรวัฒน์ บุญทอง, “สมาธิในพระพุทธศาสนาการศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องยานะในพระพุทธศาสนามหายานกับฌานในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.**
- พระมหาสันตการณพิรุณ ปณณวโร (วงศ์กา) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเมถุนธรรมในพระวินัยปิฎก” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.**
- พระมหากมล ถาวโร (มั่งคำมี) ศึกษาเรื่อง “สถานภาพสตรีในพระพุทธศาสนา” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.**
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (บุญถึง), “บทบาทในการรักษาพระธรรมวินัยของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีธรรมกาย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.**
- พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษา) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.**
- พระนรุธ จานวีโร ศึกษาเรื่อง “ศึกษาบทบาทของอุบาสก และอุบาสิกาต่อพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม, ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระวินัยธรในพระไตรปิฎก : ศึกษาเฉพาะกรณี พระอุบาสีเถระและพระปฎาจารย์เถรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.**
- รังษี สุทนต์, “การวิเคราะห์คัมภีร์พระพุทธศาสนา : ภิกษุณีสงฆ์เถรวาท”, รายงานการวิจัย, **บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.**
- วีวรรธน์ สายแสง ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบพระวินัยของภิกษุกับภิกษุณีในพระพุทธศาสนา

เถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีปาจิตตีย์” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

เสมอ บุญมา, “ภิกษุณีในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

อิทธิราช มณีภาค ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระวินัยปิฎกกับกระบวนการยุติธรรมของกฎหมายไทย” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ภาคผนวก

ลำดับสิกขาบทของภิกษุณีสงฆ์ที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้

๑.ปาราชิก ๘ รวมกับภิกษุด้วย

- ๑) เสพเมถุน แม้กับสัตว์เดรัจฉานตัวผู้ (ร่วมสังวาสกับคนหรือสัตว์)
- ๒) ถือนาถทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้มาเป็นของตน จากบ้านก็ดี จากปากก็ดี (ขโมย)
- ๓) พราศกายมนุษย์จากชีวิต (ฆ่าคน)หรือแสวงหาศาสตราอันจะนำไปสู่ความตายแก่ร่างกายมนุษย์
- ๔) กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม อันเป็นความเห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้าไปในตัวว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้
- ๕) การยินดีการจับต้องที่บริเวณเหนือเข้าขึ้นไปของชาย
- ๖) การปกปิดโทษ
- ๗) การประพฤติดามภิกษุที่ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม
- ๘) ว่าด้วยวัตถุ ๘ มีการยินดีการจับมือของชายเป็นต้น

การที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติสิกขาบทปาราชิกฝ่ายภิกษุณีนั้น ในพระไตรปิฎกท่านยังได้กล่าวถึงข้อยกเว้นไว้ด้วยเช่นกันเรียกว่า อนาปัตติวาร ๖ คือ

- ๑) ภิกษุณีบอกสงฆ์ผู้ทำกรรมแล้วเรียกกลับเข้าหมู่
- ๒) ภิกษุณีเรียกกลับเข้าหมู่ เมื่อรับรู้ฉันทะของคณะแล้ว
- ๓) ภิกษุณีเรียกภิกษุณีผู้ประพฤติชั่ววัตรกลับเข้าหมู่
- ๔) ภิกษุณีเรียกกลับเข้าหมู่ในเมื่อไม่มีการกสงฆ์ผู้ทำกรรม[การกสงฆ์]^{๑๓}
- ๕) ภิกษุณีวิกลจริต
- ๖) ภิกษุณีต้นบัญญัติ^{๑๔}

๒.สังฆาทิเสส๑๗

- ๑) ว่าด้วยการก่อคดีพิพาท
- ๒) ว่าด้วยการบวชให้สตรีผู้เป็นโจร
- ๓) ว่าด้วยการเข้าละแวกหมู่บ้านตามลำพังเป็นต้น
- ๔) ว่าด้วยการเรียกภิกษุณีที่ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนิยกรรมเข้าหมู่
- ๕) ว่าด้วยการรับโภชนะจากมือชายผู้กำหนด
- ๖) ว่าด้วยการส่งเสริมภิกษุณีให้รับโภชนะจากมือชายผู้กำหนด
- ๗) ว่าด้วยการบอกคืนพระรัตนตรัย
- ๘) ว่าด้วยภิกษุณีโกรธเพราะถูกตัดสินให้แพ้คดีในอธิกรณ์
- ๙) ว่าด้วยภิกษุณีมีความประพฤติเลวทราม
- ๑๐) ว่าด้วยการยุยงส่งเสริมให้ภิกษุณีประพฤติเลวทราม
- ๑๑) ว่าด้วยภิกษุณีชักส่อ
- ๑๒) ว่าด้วยภิกษุณีขัดเคืองมีโทสะ
- ๑๓) ว่าด้วยภิกษุณีขัดเคืองมีโทสะ ข้อที่ ๒
- ๑๔) ว่าด้วยการทำสงฆ์ให้แตกกัน
- ๑๕) ว่าด้วยภิกษุณีผู้ประพฤติตามกล่าวสนับสนุนภิกษุผู้ทำลายสงฆ์
- ๑๖) ว่าด้วยภิกษุณีเป็นคนว่ายาก
- ๑๗) ว่าด้วยภิกษุณีผู้ประทุษร้ายตระกูล

๓.นิสัคคียปาจิตติย ๓๐

- ๑)ว่าด้วยการสะสมบาตร
- ๒)ว่าด้วยการแจกกาลจีวร
- ๓)ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนจีวร
- ๔)ว่าด้วยการออกปากขอของอย่างหนึ่งแล้วออกปากขอของอย่างอื่น
- ๕)ว่าด้วยการให้ชื่อของอย่างหนึ่งแล้วให้ชื่อของอย่างอื่น

^{๑๓}คำว่า การกสงฆ์ หมายถึง ผู้กระทำความผิดตามพระวินัยมี ๓ คือ สงฆ์ คณะ และบุคคล.

^{๑๔}วิ.ภิกษุณี. (ไทย) ๓/๖๙๗/๔๔.

- ๖)ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนบริวารที่เขาถวายสงฆ์ข้อที่ ๑
- ๗) ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนบริวารที่เขาถวายสงฆ์ข้อที่ ๒
- ๘) ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนบริวารที่เขาถวายคณะข้อที่ ๑
- ๙)ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนบริวารที่เขาถวายแก่คณะข้อที่ ๒
- ๑๐) ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนบริวารที่เขาถวายแก่บุคคล
- ๑๑)ว่าด้วยการขอผ้าห่มหนาในฤดูหนาว
- ๑๒)ว่าด้วยการขอผ้าห่มบางในฤดูร้อน
- ๑๓) เก็บจีวรที่เกินความจำเป็นไว้เกิน ๑๐ วัน
- ๑๔) อยู่โดยปราศจากจีวรแม้แต่คืนเดียว
- ๑๕) เก็บผ้าที่จะทำจีวรไว้เกินกำหนด ๑ เดือน
- ๑๖) ขอจีวรจากคฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ เว้นแต่จีวรหายหรือถูกขโมย
- ๑๗) รับจีวรเกินกว่าที่ใช้หนึ่ง เมื่อจีวรถูกชิงหรือหายไป
- ๑๘) พุดทำนองขอจีวรดีๆ กว่าที่เขากำหนดจะถวายไว้แต่เดิม
- ๑๙) พุดให้เขารวมกันซื้อจีวรดีๆ มาถวาย
- ๒๐) ทวงจีวรจากคนที่รับอาสาเพื่อซื้อจีวรถวายเกินกว่า ๓ ครั้ง
- ๒๑) รับเงินทอง
- ๒๒) ซื้อขายด้วยเงินทอง
- ๒๓) ซื้อขายโดยใช้ของแลก
- ๒๔) ขอบาตร เมื่อบาตรเป็นผลไม่เกิน ๕ แห่ง
- ๒๕) เก็บเภสัช ๕ (เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย) ไว้เกิน ๗ วัน
- ๒๖) แสวงและทำผ้าอาบน้ำฝนไว้เกินกำหนด ๑ เดือนก่อนหน้าฝน
- ๒๗) ให้จีวรภิกษุอื่นแล้วชิงคืนในภายหลัง
- ๒๘) ขอถ่ายเอามาทอเป็นจีวร
- ๒๙) กำหนดให้ช่างทอทำได้ดีขึ้น
- ๓๐) น้อมลาภสงฆ์มาเพื่อให้เขาถวายตน

๔.ปาจิตติย ๑๖๖

- ๑)ว่าด้วยการขอกระเทียม
- ๒)ว่าด้วยการถอนขนในที่แคบ
- ๓)ว่าด้วยการสัมผัสสองศก้านิด
- ๔)ว่าด้วยการใช้ท่อนยาง
- ๕)ว่าด้วยการใช้น้ำชำระ
- ๖) ว่าด้วยการปรนนิบัติ
- ๗)ว่าด้วยการขอข้าวเปลือกดิบ
- ๘)ว่าด้วยการทิ้งอุจจาระเป็นต้นภายนอกฝา
- ๙) ว่าด้วยการทิ้งอุจจาระเป็นต้นภายนอกกำแพง
- ๑๐)ว่าด้วยการดูการขับร้องฟ้อนรำ

- ๑๑)ว่าด้วยการสนทนากับชายในที่มืด
- ๑๒)ว่าด้วยการยืนกับชายในที่กำบัง
- ๑๓)ว่าด้วยการสนทนากับชายในที่แจ้ง
- ๑๔)ว่าด้วยการส่งเพื่อนภิกษุณีกลับ
- ๑๕)ว่าด้วยการจากไปโดยไม่บอกเจ้าของ
- ๑๖) ว่าด้วยการนั่งนอนบนอาสนะโดยไม่บอกเจ้าของ
- ๑๗)ว่าด้วยการปูลาดโดยไม่บอก
- ๑๘)ว่าด้วยการให้ผู้อื่นโพนทนา
- ๑๙) ว่าด้วยการสาปแช่งตนเองและผู้อื่น
- ๒๐) ว่าด้วยการร้องให้ทุบตีตนเอง
- ๒๑) ว่าด้วยการเปลือยกายอาบน้ำ
- ๒๒) ว่าด้วยการใช้ผ้าอาบน้ำไม่ได้ขนาด
- ๒๓) ว่าด้วยการเลาะจีวรแล้วไม่เย็บ
- ๒๔) ว่าด้วยการไม่ผลัดเปลี่ยนสังฆาฏิตามกำหนด
- ๒๕) ว่าด้วยการห่มจีวรสับเปลี่ยนกัน
- ๒๖) ว่าด้วยการทำอันตรายแก่จีวรลาภของคณะ
- ๒๗) ว่าด้วยการคัดค้านการแจกจีวรที่ชอบธรรม
- ๒๘) ว่าด้วยการให้สมณจีวรแก่ผู้ไม่ใช่ภิกษุณี
- ๒๙) ว่าด้วยการให้ลวงเลยสมัยแห่งจีวรกาล
- ๓๐) ว่าด้วยการห้ามการเตาะกลืนที่ชอบธรรม
- ๓๑)ว่าด้วยการนอนบนเตียงเดียวกัน
- ๓๒)ว่าด้วยการใช้ผ้าผืนเดียวเป็นทั้งผ้าปูนอนและผ้าห่ม
- ๓๓)ว่าด้วยการจงใจก่อความรำคาญ
- ๓๔) ว่าด้วยการไม่ใส่ใจดูแลเพื่อนภิกษุณี
- ๓๕) ว่าด้วยการฉุดลากออก
- ๓๖)ว่าด้วยการอยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์
- ๓๗) ว่าด้วยการเที่ยวจาริกไปในที่ที่นำหว่าตระแวงภายในรัฐ
- ๓๘)ว่าด้วยการเที่ยวจาริกไปในที่ที่นำหว่าตระแวงภายนอกรัฐ
- ๓๙)ว่าด้วยการเที่ยวจาริกไปภายในพรรษา
- ๔๐)ว่าด้วยการไม่หลีกจาริกไป
- ๔๑)ว่าด้วยการไปดูโรงละครหลวง
- ๔๒)ว่าด้วยการใช้ตั้งหรือแท่น
- ๔๓)ว่าด้วยการกรอด้วย
- ๔๔)ว่าด้วยการช่วยทำการชวนขวยเพื่อคฤหัสถ์
- ๔๕)ว่าด้วยการไม่ช่วยระงับอธิกรณ์
- ๔๖)ว่าด้วยการให้ของเคี้ยวของฉันแก่นักพ่อนเป็นต้น

- ๔๓)ว่าด้วยการใช้ผ้าซักระดูแล้วไม่สละ
- ๔๔)ว่าด้วยการไม่สละที่ปัก
- ๔๕) ว่าด้วยการเรียนดิรัจฉานวิชา
- ๕๐)ว่าด้วยการสอนดิรัจฉานวิชา
- ๕๑)ว่าด้วยการเข้าอาราม โดยไม่บอก
- ๕๒) ว่าด้วยการด่าบริภาษภิกษุ
- ๕๓)ว่าด้วยการบริภาษคณะ
- ๕๔)ว่าด้วยการฉันทของเคี้ยวของฉันเมื่อห้ามภักตอาหารแล้ว
- ๕๕)ว่าด้วยความหวงตระกูล
- ๕๖)ว่าด้วยการอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ
- ๗๗)ว่าด้วยการไม่ปวารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย
- ๕๘)ว่าด้วยการไม่ไปรับโอวาทเป็นต้น
- ๕๙)ว่าด้วยการไม่ถามอุโบสถเป็นต้น
- ๖๐) ว่าด้วยการให้บังผီးในร่มผ้า
- ๖๑) ว่าด้วยการบวชให้สตรีมีครรภ์
- ๖๒)ว่าด้วยการบวชให้สตรีมีลูกยังคัมภีร
- ๖๓) ว่าด้วยการบวชให้สิกขมานาผู้ยังไม่ได้ศึกษาธรรม ๖ ข้อตลอด ๒ ปี
- ๖๔)ว่าด้วยการบวชให้สิกขมานาที่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติ
- ๖๕)ว่าด้วยการบวชให้หญิงที่มีครอบครัวอายุต่ำกว่า ๑๒ ปี
- ๖๖) ว่าด้วยการบวชให้หญิงที่มีครอบครัวมีอายุครบ ๑๒ ปี แต่ยังไม่ได้ศึกษาสิกขา
- ๖๗) ว่าด้วยการบวชให้หญิงที่มีครอบครัวซึ่งสงฆ์ยังไม่ได้สมมติ
- ๖๘)ว่าด้วยการไม่อนุเคราะห์สหชวินีตลอด ๒ ปี
- ๖๙) ว่าด้วยการไม่ติดตามปวัตตินีตลอด ๒ ปี
- ๗๐)ว่าด้วยการไม่พาสหชวินีหลักไปพุทธรูปญัตติว่า
- ๗๑)ว่าด้วยการบวชให้กุมารอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี
- ๗๒)ว่าด้วยการบวชให้กุมารที่ยังไม่ได้ศึกษาในธรรม ๖ ข้อ
- ๗๓)ว่าด้วยการบวชให้กุมารที่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติ
- ๗๔)ว่าด้วยภิกษุณีมีพรรษาต่ำกว่า ๑๒ เป็นปวัตตินี
- ๗๕)ว่าด้วยภิกษุณีมีพรรษาครบ ๑๒ เป็นปวัตตินีแต่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติ
- ๗๖)ว่าด้วยการบ่นว่าภายหลัง
- ๗๗)ว่าด้วยการบอกสิกขมานาให้ถวายจีวรแล้วไม่บวชให้
- ๗๘)ว่าด้วยการบอกสิกขมานาให้ติดตามตลอด ๒ ปีแล้วไม่บวชให้
- ๗๙) ว่าด้วยการบวชให้สิกขมานาผู้คลุกคลีกับชาย
- ๘๐)ว่าด้วยการบวชให้สิกขมานาที่ยังไม่ได้รับอนุญาต
- ๘๑)ว่าด้วยการบวชให้สิกขมานาด้วยการให้ปาริวาสกฉันทะ
- ๘๒)ว่าด้วยการบวชให้สิกขมานาทุกๆ ปี

- ๘๓) ว่าด้วยการบวชให้สิกขามานาปีละ ๒ รูป
 ๘๔) ว่าด้วยภิกษุณีผู้ไม่เป็นไช้กันร่มและสวมรองเท้า
 ๘๕) ว่าด้วยการเดินทางด้วยยานพาหนะ
 ๘๖) ว่าด้วยการใช้เครื่องประดับเอา
 ๘๗) ว่าด้วยการใช้เครื่องประดับของสตรี
 ๘๘) ว่าด้วยการใช้ของหอมเครื่องย้อมผิว
 ๘๙) ว่าด้วยการใช้ผงแบ่งอบกลิ่น
 ๙๐) ว่าด้วยการให้ปีบนวด
 ๙๑) ว่าด้วยให้นางสิกขามานาทาน้ำมันหรือนวด
 ๙๒) ว่าด้วยให้สามเณรีทาน้ำมันหรือนวด
 ๙๓) ว่าด้วยให้นางคหิณาทาน้ำมันหรือนวด
 ๙๔) ว่าด้วยนั่งหน้าภิกษุโดยไม่บอกก่อน
 ๙๕) ว่าด้วยถามปัญหาภิกษุโดยไม่ขอโอกาส
 ๙๖) ว่าด้วยเข้าบ้านโดยไม่ใช้ผ้ารัดหรือผ้าโอบ
 ๙๗) ว่าด้วยพูดปด
 ๙๘) ว่าด้วยการด่า
 ๙๙) ว่าด้วยพูดส่อเสียด
 ๑๐๐) ว่าด้วยกล่าวธรรมพร้อมกับผู้ไม่ได้บวชในขณะที่สอน
 ๑๐๑) ว่าด้วยนอนร่วมกับอนุสัมบัน(ผู้ไม่ใช่ภิกษุณี)เกิน ๓ คืน
 ๑๐๒) ว่าด้วยนอนร่วมกับผู้หญิง
 ๑๐๓) ว่าด้วยแสดงธรรมสองต่อสองกับผู้หญิง
 ๑๐๔) ว่าด้วยบอกคุณวิเศษที่มีจริงแก่ผู้มิได้บวช
 ๑๐๕) ว่าด้วยบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุแก่ผู้มิได้บวช
 ๑๐๖) ว่าด้วยขุดดินหรือใช้ให้ขุด
 ๑๐๗) ว่าด้วยทำลายต้นไม้
 ๑๐๘) ว่าด้วยพูดเฉไฉเมื่อถูกสอบสวน
 ๑๐๙) ว่าด้วยติเตียนภิกษุผู้ทำการสงฆ์โดยชอบ
 ๑๑๐) ว่าด้วยทิ้งเตียงตั้งของสงฆ์ไว้กลางแจ้ง
 ๑๑๑) ว่าด้วยปล่อยที่นอนไว้ ไม่เก็บงำ
 ๑๑๒) ว่าด้วยนอนแทรกภิกษุผู้เข้าไปอยู่ก่อน
 ๑๑๓) ว่าด้วยฉุดคร่าภิกษุออกจากวิหารของสงฆ์
 ๑๑๔) ว่าด้วยนั่งนอนทับเตียงหรือตั่งที่อยู่ชั้นบน
 ๑๑๕) ว่าด้วยพอกหลังคาวิหารเกิน ๓ ชั้น
 ๑๑๖) ว่าด้วยเอาน้ำมีสัตว์รดหญ้าหรือดิน
 ๑๑๗) ว่าด้วยฉันทอาหารในโรงพักเดินทางเกิน ๓ มื้อ
 ๑๑๘) ว่าด้วยฉันทอาหารรวมกลุ่ม

- ๑๑๙) ว่าด้วยรับบิณฑบาตเกิน ๓ บาตร
 ๑๒๐) ว่าด้วยฉันอาหารในเวลาวิกาล
 ๑๒๑) ว่าด้วยฉันอาหารที่เก็บไว้ค้างคืน
 ๑๒๒) ว่าด้วยฉันอาหารที่มีได้รับประเคน
 ๑๒๓) ว่าด้วยชวนภิกษุไปบิณฑบาตด้วยแล้วไล่กลับ
 ๑๒๔) ว่าด้วยเข้าไปแทรกแซงในสกุลที่มีคน ๒ คน
 ๑๒๕) ว่าด้วยนั่งในที่ลับมีที่กำบังกับมาตุคาม (ผู้หญิง)
 ๑๒๖) ว่าด้วยนั่งในที่ลับ (หู) สองต่อสองกับมาตุคาม
 ๑๒๗) ว่าด้วยรับนิมนต์แล้วไปที่อื่นไม่บอกลา
 ๑๒๘) ว่าด้วยขอของเกินกำหนดเวลาที่เขานุญาตไว้
 ๑๒๙) ว่าด้วยไปดุกองทัพที่ยกไป
 ๑๓๐) ว่าด้วยพักอยู่ในกองทัพเกิน ๓ คืน
 ๑๓๑) ว่าด้วยดูเขารบกันเป็นต้น เมื่อไปในกองทัพ
 ๑๓๒) ว่าด้วยดื่มสุราเมรัย
 ๑๓๓) ว่าด้วยการจีภิกษุ
 ๑๓๔) ว่าด้วยการว่ายนํ้าเล่น
 ๑๓๕) ว่าด้วยการแสดงความไม่เอื้อเฟื้อในวินัย
 ๑๓๖) ว่าด้วยการหลอกภิกษุให้กลัว
 ๑๓๗) ว่าด้วยตีไฟเพื่อผิง
 ๑๓๘) ว่าด้วยการอาบน้ำบ่อยๆ เว้นแต่มีเหตุ
 ๑๓๙) ว่าด้วยการให้ทำเครื่องหมายเครื่องนุ่งห่ม
 ๑๔๐) ว่าด้วยการวิกัจฉริวไว้แล้ว (ทำให้เป็นสองเจ้าของ-ให้ยืมใช้) จะใช้ต้องถอนก่อน
 ๑๔๑) ว่าด้วยการ เล่นซ่อนบิณฑบาตของภิกษุอื่น
 ๑๔๒) ว่าด้วยการฆ่าสัตว์
 ๑๔๓) ว่าด้วยการใช้นํ้ามีตัวสัตว์
 ๑๔๔) ว่าด้วยการรื้อพื้นอธิกรณ์ (คติความ-ข้อโต้เถียง) ที่ชำระเป็นธรรมแล้ว
 ๑๔๕) ว่าด้วยการชวนพ่อค้าผู้หนีภาษีเดินทางร่วมกัน
 ๑๔๖) ว่าด้วยการกล่าวตู่พระธรรมวินัย (ภิกษุอื่นห้ามและสวดประกาศเกิน ๓ ครั้ง)
 ๑๔๗) ว่าด้วยการคบบิณฑบาตผู้กล่าวตู่พระธรรมวินัย
 ๑๔๘) ว่าด้วยการคบบาณณผู้กล่าวตู่พระธรรมวินัย
 ๑๔๙) ว่าด้วยการพูดไกลเมื่อทำผิดแล้ว
 ๑๕๐) ว่าด้วยการกล่าวติเตียนสิกขาบท
 ๑๕๑) ว่าด้วยการพูดแก้ตัวว่า เพิ่งรู้ว่ามีในปาฏิโมกข์
 ๑๕๒) ว่าด้วยการทำร้ายร่างกายภิกษุ
 ๑๕๓) ว่าด้วยการเจือมือจะทำร้ายภิกษุ
 ๑๕๔) ว่าด้วยการโจทภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสที่ไม่มีมูล

- ๑๕๕) ว่าด้วยการก่อความรำคาญแก่ภิกษุอื่น
- ๑๕๖) ว่าด้วยการแอบฟังความของภิกษุผู้ทะเลาะกัน
- ๑๕๗) ให้ฉันทะแล้วห้ามพูดติเตียน
- ๑๕๘) ว่าด้วยการขณะกำลังประชุมสงฆ์ ห้ามลุกไปโดยไม่ให้ฉันทะ
- ๑๕๙) ว่าด้วยการร่วมกับสงฆ์ให้จิวรแก่ภิกษุแล้ว ห้ามติเตียนภายหลัง
- ๑๖๐) ว่าด้วยการน้อมลาภสงฆ์มาเพื่อบุคคล
- ๑๖๑) ว่าด้วยการเก็บของมีค่าที่ตกอยู่
- ๑๖๒) ว่าด้วยการทำกลองเข็มด้วยกระดูก งา หรือเขาสัตว์
- ๑๖๓) ว่าด้วยการทำเตียง ตั่งมีเท้าสูงกว่าประมาณ
- ๑๖๔) ว่าด้วยการทำเตียง ตั่งที่หุ้มด้วยนุ่น
- ๑๖๕) ว่าด้วยการทำผ้าปิดฝีมีขนาดเกินประมาณ
- ๑๖๖) ว่าด้วยการทำจิวรมีขนาดเกินประมาณ

บทสรุปแม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคือปาจิตติย ๑๖๖ สิกขาบท^{๕๕}ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้าทั้งหลายในธรรมคือปาจิตติย ๑๖๖ สิกขาบทนั้นว่า“ท่านทั้งหลายผู้บริสุทธิ์แล้วหรือ”ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๒ ว่า“แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วหรือ”ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๓ ว่า “แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วหรือ”แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วในธรรมคือปาจิตติยทั้ง ๑๖๖ สิกขาบทเหล่านี้เพราะฉะนั้นจึงมี ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นนิตายดังนี้^{๕๖}

๕. ปาฏิเทสนียะ ๘

- ๑) นางภิกษุณีไม่เป็นไข้ ห้ามขอบริโภค เนยใส
- ๒) นางภิกษุณีไม่เป็นไข้ ห้ามขอบริโภค น้ำมัน
- ๓) นางภิกษุณีไม่เป็นไข้ ห้ามขอบริโภค น้ำผึ้ง
- ๔) นางภิกษุณีไม่เป็นไข้ ห้ามขอบริโภค น้ำอ้อย
- ๕) นางภิกษุณีไม่เป็นไข้ ห้ามขอบริโภค ปลา
- ๖) นางภิกษุณีไม่เป็นไข้ ห้ามขอบริโภคเนื้อ

^{๕๕}มฺุสวารรค ๑๐ สิกขาบท มีเนื้อความเหมือนกับมฺุสวารรคของภิกษุสงฆ์ภุตคามวรรค ๑๐ สิกขาบท มีเนื้อความเหมือนกับภุตคามวรรคของภิกษุสงฆ์โกชนวรรค ๑๐ สิกขาบท สิกขาบทที่ ๑-๖ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบทที่ ๑,๒,๔,๗,๘,๑๐ แห่งโกชนวรรคของภิกษุสงฆ์ สิกขาบทที่ ๗-๑๐ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบท ที่ ๒-๕ แห่งเจลกวรรคของภิกษุสงฆ์ จาริตวรรค ๑๐ สิกขาบท สิกขาบทที่ ๑-๕ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบทที่ ๖-๑๐ แห่งเจลกวรรค ของภิกษุสงฆ์ สิกขาบทที่ ๖-๑๐ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบทที่ ๑-๕ แห่งสุราปานวรรคของภิกษุ ไซตวรรค ๑๐ สิกขาบท สิกขาบทที่ ๑-๕ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบทที่ ๖-๑๐ แห่งสุราปานวรรค ของภิกษุสงฆ์ สิกขาบทที่ ๖-๑๐ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบทที่ ๑,๒,๓,๖,๘ แห่งสัปปาณกวรรคของภิกษุสงฆ์ภุตวรรค ๑๐ สิกขาบท สิกขาบทที่ ๑-๒ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบทที่ ๙-๑๐แห่งสัปปาณกวรรคของภิกษุสงฆ์ สิกขาบทที่ ๓-๑๐ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบทที่๑-๘ แห่งสหธรรมิกวรรคของภิกษุสงฆ์ ธรรมิกวรรค ๑๐ สิกขาบท สิกขาบทที่ ๑-๔ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบทที่ ๙-๑๒ แห่งสหธรรมิกวรรคของภิกษุสงฆ์ สิกขาบทที่ ๕-๑๐ มีเนื้อความเหมือนกับสิกขาบทที่๒,๔,๕,๖,๘,๑๐แห่งรัตนวรรคของภิกษุสงฆ์.

^{๕๖}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๒๗/๓๘๔.

๗) นางภิกษุณีไม่เป็นไข้ ห้ามขอบริโภค นม

๘) นางภิกษุณีไม่เป็นไข้ ห้ามขอบริโภค นมสด

บทสรุปแม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๘ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้าทั้งหลายในธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๘ สิกขาบทเหล่านั้นว่า “ท่านทั้งหลายผู้บริสุทธิ์แล้วหรือ” ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๒ ว่า “แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วหรือ” ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๓ ว่า “แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วหรือ” .

แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วในธรรมคือปาฏิเทสนียะทั้ง ๘ สิกขาบทเหล่านี้เพราะฉะนั้นจึง นิ่ง ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นมตอย่างนี้^{๑๑}

๖. สารูป ๒๖

๑) นุ่งให้เป็นปริมณฑล (ล่างปิดเข้า บนปิดสะดือไม่ห้อยหน้าห้อยหลัง)

๒) ห่มให้เป็นปริมณฑล (ให้ชายผ้าเสมอกัน)

๓) ปกปิดกายด้วยดีไปในบ้าน

๔) ปกปิดกายด้วยดีนั่งในบ้าน

๕) สรรวมด้วยดีไปในบ้าน

๖) สรรวมด้วยดีนั่งในบ้าน

๗) มีสายตาทอดลงไปในบ้าน (ตาไม่มองโน้นมองนี่)

๘) มีสายตาทอดลงนั่งในบ้าน

๙) ไม่เว้าผ้าไปในบ้าน

๑๐) ไม่เว้าผ้านั่งในบ้าน

๑๑) ไม่ห้าวเรียดังไปในบ้าน

๑๒) ไม่ห้าวเรียดังนั่งในบ้าน

๑๓) ไม่พูดเสียงดังไปในบ้าน

๑๔) ไม่พูดเสียงดังนั่งในบ้าน

๑๕) ไม่โคลงกายไปในบ้าน

๑๖) ไม่โคลงกายนั่งในบ้าน

๑๗) ไม่ไกวแขนไปในบ้าน

๑๘) ไม่ไกวแขนนั่งในบ้าน

๑๙) ไม่สั่นศีรษะไปในบ้าน

๒๐) ไม่สั่นศีรษะนั่งในบ้าน

๒๑) ไม่เอามือค้ำกายไปในบ้าน

๒๒) ไม่เอามือค้ำกายนั่งในบ้าน

๒๓) ไม่เอาผ้าคลุมศีรษะไปในบ้าน

๒๔) ไม่เอาผ้าคลุมศีรษะนั่งในบ้าน

๒๕) ไม่เดินกระหย่องเท้า ไปในบ้าน

^{๑๑}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๓๙/๓๙๓.

๒๖) ไม่นั่งรัดเข้าในบ้าน

๗. โภชนปฏิบัติสังยุตต์ มี ๓๐

- ๑) รับบิณฑบาตด้วยความเคารพ
- ๒) ในขณะที่บิณฑบาต จะแลดูแต่ในบาตร
- ๓) รับบิณฑบาตพอสมควรส่วนกับแกง (ไม่รับแกงมากเกินไป)
- ๔) รับบิณฑบาตแค่พอเสมอขอบปากบาตร
- ๕) ฉันทบิณฑบาตด้วยความเคารพ
- ๖) ในขณะที่ฉันทบิณฑบาต และดูแต่ในบาตร
- ๗) ฉันทบิณฑบาตไปตามลำดับ (ไม่ชุดให้แหวง)
- ๘) ฉันทบิณฑบาตพอสมควรส่วนกับแกง ไม่ฉันทแกงมากเกินไป
- ๙) ฉันทบิณฑบาตไม่ขยุ้มแต่ยอดลงไป
- ๑๐) ไม่เอาข้าวสุกปิดแกงและกับด้วยหวังจะได้มาก
- ๑๑) ไม่ขอเอาแกงหรือข้าวสุกเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉันท หากไม่เจ็บไข้
- ๑๒) ไม่มองดูบาตรของผู้อื่นด้วยคิดจะยกโทษ
- ๑๓) ไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่เกินไป
- ๑๔) ทำคำข้าวให้กลมกล่อม
- ๑๕) ไม่อ้าปากเมื่อคำข้าวยังมาไม่ถึง
- ๑๖) ไม่เอามือทั้งสองมือใส่ปากในขณะที่ฉันท
- ๑๗) ไม่พูดในขณะที่มีคำข้าวอยู่ในปาก
- ๑๘) ไม่ฉันทโดยการโยนคำข้าวเข้าปาก
- ๑๙) ไม่ฉันทกัดคำข้าว
- ๒๐) ไม่ฉันททำกระพุ้งแก้มให้ตู่ย
- ๒๑) ไม่ฉันทพลาสสะบัดมือพลาส
- ๒๒) ไม่ฉันทโปรยเมล็ดข้าว
- ๒๓) ไม่ฉันทแลบลิ้น
- ๒๔) ไม่ฉันทดงจับๆ
- ๒๕) ไม่ฉันทดงชูตๆ
- ๒๖) ไม่ฉันทเลียมือ
- ๒๗) ไม่ฉันทเลียบาตร
- ๒๘) ไม่ฉันทเลียริมฝีปาก
- ๒๙) ไม่เอามือเปื้อนจับภาชนะน้ำ
- ๓๐) ไม่เอาน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวหลงในบ้าน

๘. รัจฉานมัทสนาปฏิบัติสังยุตต์ ๑๖

- ๑) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ที่มีรุมในมือ
- ๒) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ที่มีแม่วปลองในมือ

- ๓) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่มีของมีคมในมือ
- ๔) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่มีอาวุธในมือ
- ๕) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่สวมเชิงเท้า (รองเท้าไม้)
- ๖) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่สวมรองเท้า
- ๗) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่ไปในยาน
- ๘) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่อยู่บนที่นอน
- ๙) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่นั่งรัดเข่า
- ๑๐) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่โพกศีรษะ
- ๑๑) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่คลุมศีรษะ
- ๑๒) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่อยู่บนอาสนะ โดยภิกษุณีอยู่บนแผ่นดิน
- ๑๓) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่นั่งบนอาสนะสูงกว่าภิกษุณี
- ๑๔) ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่นั่งอยู่ แต่ภิกษุณียืน
- ๑๕) ภิกษุณีเดินไปข้างหลังไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่เดินไปข้างหน้า
- ๑๖) ภิกษุณีเดินไปนอกทางไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ที่ไปในทาง

๙. ปกิณฺณสเถ ๓

- ๑) ภิกษุณีไม่เป็นใช้ไม่ยืนถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ
- ๒) ภิกษุณีไม่เป็นใช้ไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงในของเขียว
- ๓) ภิกษุณีไม่เป็นใช้ไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงในน้ำพระบัญญัติว่า

พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงในน้ำ^{๑๘}

พระอนุบัญญัติพึงทำความสำเหนียกว่า เราไม่เป็นใช้ จักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะหรือบ้วนน้ำลายลงในน้ำ^{๑๙} บทสรุปท่านกล่าวว่า

- ๑) ภิกษุณีไม่ตั้งใจ
- ๒) ภิกษุณีไม่มีสติ
- ๓) ภิกษุณีผู้ไม่รู้
- ๔) ภิกษุณีผู้เป็นไข้
- ๕) ภิกษุณีถ่ายบนบกแล้วไหลลงน้ำ
- ๖) ภิกษุณีผู้มีเหตุขัดข้อง
- ๗) ภิกษุณีวิกลจริต
- ๘) ภิกษุณีมีจิตฟุ้งซ่าน
- ๙) ภิกษุณีกระสับกระส่ายเพราะเวทนา
- ๑๐) ภิกษุณีต้นบัญญัติ^{๒๐}

^{๑๘}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๔๑/๓๙๘.

^{๑๙}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๔๑/๓๙๘.

^{๒๐}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๔๑/๓๙๘.

๑๐. อธิกรณสมณะ ๗

อธิกรณสมณะแม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคืออธิกรณสมณะ ๗ เหล่านี้มาถึงวาระที่จะยกขึ้นแสดงเป็นข้อๆ ตามลำดับเพื่อระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้วๆ

- ๑) พึงให้สัมมุขาวินัย
- ๒) พึงให้สติวินัย
- ๓) พึงให้อุมพหวินัย
- ๔) พึงให้ปฎิญาตกรณะ
- ๕) พึงให้เยภยยสิกา
- ๖) พึงให้ตัสสปาปิยสิกา
- ๗) พึงให้ตัตถการวินัย^{๒๑} บทสรุปท่านกล่าวไว้ว่า

แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคืออธิกรณสมณะ ๗ อย่าง ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้วข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้าทั้งหลายในธรรมคืออธิกรณสมณะเหล่านั้นว่า “แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธีแล้วหรือ” ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๒ ว่า “แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธีแล้วหรือ” ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๓ ว่า “แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธีแล้วหรือ”

แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธีแล้วในธรรมคืออธิกรณสมณะ ๗ เหล่านี้ เพราะฉะนั้นจึงนึ่งข้าพเจ้าขอถือความนึ่งนั้นเป็นนิตยอย่างนี้^{๒๒} ชนิดสิกขาบทของภิกษุณี เมื่อกล่าวโดยรวมแล้วมีทั้งหมด ปาราชิก ๘ สังฆาทิเสส ๑๗ นิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ ปาจิตติย ๑๖๖ ปาฏิเทสนียะ ๘ เสดขียะ ๗๕ อธิกรณสมณะ ๗ รวมทั้งสิ้น ๓๑๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/นามสกุล : นางพรศิริธนะสังข์
 เกิด : ๑๒ กันยายน ๒๔๙๘
 สถานที่เกิด : อ.พาน จ.เชียงราย
 การศึกษา : ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบุญลือวิทยวิทยา จ.พะเยา
 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนศิริมัตย์เทวี จ.เชียงราย
 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีวัฒโนทัยพายัพ จ.เชียงใหม่
 ระดับอุดมศึกษา
 -นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.๒๕๒๓
 -รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี พ.ศ.๒๕๕๑
 -ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี พ.ศ.๒๕๕๓
 ประสบการณ์ทำงาน : หน่วยงานปี ๒๕๒๕ - ปัจจุบัน
 -เกษตรกรผู้ปลูกสวนป่าเอกชน (สวนสัก) พ.ศ.๒๕๓๔ – ปัจจุบัน
 -กรรมการผู้จัดการ หจก.อนุรักษ์สวนป่าพะเยา พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๒

^{๒๑}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๔๒/๔๐๐.

^{๒๒}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๔๒/๔๐๐.

- ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จ.พะเยา
พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๕๑
 - ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ๑๗ จ.ภาคเหนือ
พ.ศ.๒๕๔๗-๒๕๕๑
 - ที่ปรึกษานายก อบจ.จ.พะเยา (ฝ่ายพัฒนาอาชีพ และสังคม)
พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๔๘
 - คณะกรรมการติดตามตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับ
จังหวัด จ.พะเยา (กต.ตร.พะเยา) พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๔๙
 - ประธานสหกรณ์สวนป่าภาคเอกชนพะเยา จำกัด (พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๐)
 - กรรมการสภาวัฒนธรรมจ.พะเยา พ.ศ.๒๕๔๙-๒๕๕๒
 - กรรมการสภาอุตสาหกรรมจ.พะเยา พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๔๘
 - กรรมการหอการค้าจ.พะเยา
 - กรรมการบริหารจังหวัดเชิงบูรณาการ จ.พะเยา (กบจ.พะเยา)
พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๓
 - กรรมการบริหารเศรษฐกิจร่วมภาคีรัฐ-เอกชน จ. พะเยา (กรอ.พะเยา)
พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๓
 - วิทยากรพิเศษ กรมป่าไม้
 - วิทยากรพิเศษกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ(กทบ.)
 - อาจารย์พิเศษ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (มหาวิทยาลัยชีวิต)
- ฯลฯ
- ผลงานทางวิชาการ:** กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านอย่างมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาดำบล
เจริญราษฎร์ อ.แม่ใจ จ.พะเยา”
สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
กรุงเทพธนบุรี พ.ศ.๒๕๕๑
- สภาพและปัญหาการดำเนินงานมาตรฐานการศึกษาด้านการพัฒนาชุมชน
แห่งการเรียนรู้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครปฐมเขต ๑ งานค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี พ.ศ.๒๕๕๓

ปีที่เข้าศึกษา:๒๕๕๗

ที่อยู่ปัจจุบัน: “ไร่ณะสังข์” เลขที่ ๕๑ หมู่ ๒ ตำบลเจริญราษฎร์ อ.แม่ใจ

จ.พะเยา ๕๖๑๓๐

โทรศัพท์ ๐๘-๙๖๓๑-๖๘๒๗

